

rajoni Gyimesfelsőlokon az osztályellenség azt híresztelte, hogy Anglia és az Amerikai Egyesült Államok visszaadták Erdélyt Magyarországnak. Aktivistáink megszüntették ezeket a híreszteléseket és elmagyarázták az embereknek, hogy mi is a valódi célja ezekkel az osztályellenségnek. Taplocán Páll József az osztályellenség befolyása alatt álló szegényparaszt a cséplés során arra buzdította az embereket, hogy ne álljanak be a társas szövetkezetekbe. 1957. október 23-án Sepsiszentgyörgyön az 1848-as emlékművön valaki egy táblát helyezett el, amelyre rá volt írva: „1957. október 23.”. A tábla egyik sarkára egy a magyar nemzeti színeket idéző virágcsokrot is helyeztek, a másik oldalára pedig egy fekete gyászszalagot. A hivatalos szervek még nyomoznak az eset kapcsán.

Információs instruktor, Csiszér Lajos

ANDJM, fond 1134, dosar 176/1957, 203. f. Géppel írt román nyelvű jelentés magyar fordítása.

91.

A Magyar Autonóm Tartomány pártbizottság rendkívüli bürölésének jegyzőkönyve

Marosvásárhely, 1957. november 5.

Jelen vannak: Csupor Lajos elvt., Bătagă János¹¹⁷ elvt., Szövérfi Zoltán elvt.¹¹⁸, Szász Mihály elvt., Bugyi Pál elvt., Vargancsik István elvt., Kovács Mihály elvt., – Hegedüs elvtárs a Milicia parancsnoka, Demeter elvt. a Tartományi Közüzemek igazgatója.

A gyűlés napirendi pontja:

1. 1957. november 5-én este 18.05 órakor előállott üzemzavar következtében a villanyszolgáltatás megszakadását előidéző okok megvitatása.

Demeter elvt. a következő tájékoztatót adja a fenti kérdésben:

Miután a villany elaludt, jelentették a vállalatnak, hogy a transzformátor-állomáson kikapcsolt az automata-kapcsoló. Ez annak tudható be, ahogy Ujvárosi, a kikapcsolás után kijelentette, hogy a terhelés 170 ampérről, 200 Ampérre emelkedett fel. A villamosenergia szolgáltatás biztosítás érdekében, a Közüzemek igazgatósága intézkedett, hogy a Dieselt indítsák be, a megindulás után az áramszolgáltatás azonban újra megszakadt. Ez után csoportok lettek kiküldve, hogy az összes vonalakat felülvizsgálják és megállapítsák a villanyszolgáltatás megszakadásának okait. A vonalakat sorban fogják felülvizsgálni, tekintettel arra,

117 A már említett Ioan Bătagă, az RMP tartományi pártbizottság adminisztratív osztályának vezetője, aki a helyi nomenklatura másik román tagjával (Naftalia Ciuchină) a párt és az állambiztonság közötti kapcsolatáért felelt.

118 Szövérfi Zoltán, 1952–1960 között a Magyar Autonóm Tartományi pártbizottság propagandafelelőse. A MAT 1959-ben elkészült „Monográfiája” körül kipattant botrány következtében leváltották, majd minden pártfunkciójából eltávolították.

hogya a transzformátorháznál nincsen baj. Demeter elvt. továbbá bejelenti, hogy az egy elkészített dolog volt és nem a véletlennek tudható be, hogy a villany kialudt.

Kérdések:

Vargancsik István elvt.: Hogyan áll az, hogy mikor utasítást kaptak a Diesel beindítására, a vállalattól azt telefonálták, hogy nem tudnak megindulni, mivel nincsen elegendő olaj? Az összes vezetékkel baj volt, vagy csak a Sztálin téri és Kossuth téri vonalakkal?

Kovács Mihály elvt.: A harmadik kikapcsolás után hogyan tudták biztosítani a villanyszolgáltatást? Demeter elvt. a válaszok során bejelenti, hogy a Dieselnak elegendő olaja volt a beindulás pillanatában. A Sztálin téri vonal kikapcsolása után, a többi vonalak is kikapcsolódtak, mivel párhuzamosan vannak. A harmadik kikapcsolás után azért volt villany, mivel párhuzamban bekapcsolták a Dieselt.

Vita:

Kovács Mihály elvt.: Az ellenőrzések során az Állambiztonsági szervek megállapították, hogy ebben az időszakban csak a szolgálatos tartozkodott az üzemben a soron kívül senki sem volt beosztva. Ugyanakkor mivel a vezeték terhelés alatt volt, ezek szerint az üzemzavar annak tudható be, hogy valamit a vezetékre dobtak.

Csupor elvt.: megjegyzi, hogy nincs-e összefüggésben az üzemzavar a délelőtti intézkedéssel, vagyis azzal, hogy több vonalat átvizsgáltak mivel nagy feszültségcsökkenés volt. Ezelőtt két évvel, mikor a feszültséggel szintén baj volt, Bodor elvt. azt a megjegyzést tette, miért nem szóltak hamarabb a tartományi Néptanácsnak, mivel ezen a helyzeten tudtak volna segíteni. Csupor elvt. megjegyzi továbbá azt, hogy a néptanács is többet tehetett volna ezen a téren, mivel évek óta a feszültséggel állandó baj van.

Bátagá elvt.: javasolja, hogy a kapcsolási tervek legyenek felülvizsgálva, mivel egyes helyeken volt világítás és más helyeken nem.

Szövérfi elvt.: Nem tiszta az egész villanyszolgáltatás megszakadásának a kérdése, mert miután a Dieselt megindították, az áramszolgáltatás újból megszakadt ahelyett, hogy az áramszolgáltatás jobb lett volna. Éppen ezért javasolja, hogy az illetékes szervek sürgősen indítsák be a kivizsgálást Udvarhelyi és Demeter elvtársak vezetésével.

Kovács elvt.: Az intézkedési terv össze lett állítva november 6-án kezdődőleg. Bejelenti, hogy ő nem tudta azt, hogy a diszgyűlés 5-én lesz megtartva. Az intézkedések értelmében amugyis csak a kapcsolótáblához lett volna téve egy elvtárs és az üzemzavar ugyis megtörténhetett volna. Az üzemzavar okait csak reggel lehet majd megtudni, mikor a kivizsgálások már végetérnek. Kovács elvt. továbbá megjegyzi azt, hogy a meghívokat 5-én délután 3 órakor kapta meg és így az idő, amely a rendelkezésre állt kevés volt ahhoz, hogy az összes szükséges

intézkedéseket megtegyék. Mindezt még befolyásolta az a tény is, hogy az elvtársak nem voltak idehaza teljes létszámban.

Szövérfi elvt.: Hibásak vagyunk azért ami történt és véleménye szerint az nem indok, amit Kovács elvt. felhozott. Megjegyzi, hogy a kapcsolatok nem kielégítőek, mivel régebb minden egyes akció előtt 4-5 nappal az állambiztonsági szervek eljöttek, hogy az intézkedési tervet a Pártbizottsággal megvitassák. Nincs tudomása arról, hogy ez most megtörtént-e vagy sem, már annál is inkább, mivel a Pártbizottság ellenőrzése során megállapítást nyert az, hogy az illetékes szervek nem tettek megfelelő intézkedéseket, hogy szükség esetén akcionálásra készen álljanak. Kovács elvtárs, ha későbben is tudta meg a diszgyűlés időpontjának megváltoztatását, lett volna ideje intézkedni s nem kellett volna bürokratikusán ragaszkodjon az intézkedési tervhez, mely az akció életbelépését 6-tól irányozza elő. Véleménye szerint nem kell mindig Csupor elvtársnak az utasításait várni, hanem sürgős esetekben önállóan intézkedjenek. Továbbá megjegyzi azt, hogy a villanyszolgáltatás megszakítása nem technikai okoknak, hanem szabotázsak tudható be.

Kovács elvt.: Nem ért egyet teljesen azzal, amit Szövérfi elvt. mond, mivel van egy miniszteri parancs, melyet neki tiszteletben kell tartani és annak alapján eljárni. Addig amíg a beindított kivizsgálások nem fejeződnek be, nem lehet határozottan azt állítani, hogy az osztályellenség keze van benne. Ugyanakkor véleménye szerint hibásnak tartja a Büro részéről azt az elvtársat, aki hivatva lett volna értesíteni a diszgyűlés megtartásának időpontjáról, ami idejében nem történt meg. Az állambiztonsági szervek Ciuchină elvtárson keresztül tartják legtöbb esetben a kapcsolatot és eddig a kapott feladatokat jól megoldották. A feladatok végrehajtásában kombativak¹¹⁹ és a Tartományi Pártbizottság utasításait mindig becsületesen oldották meg. Igaz, hogy az elvtársaknak nagyobb része nem volt idehaza és senkit sem lehetett felelősségrevonni [sic], azonban a kérdést ki fogják vizsgálni és ki fogják deríteni az igazságot.

Bugyi elvt.: Kovács elvtársnak részben igaza van, mivel egyelőre csak feltételezzük azt, hogy szabotázs történt. A gyűlés azért lett összehívva, hogy az üzemenzavar okait megvitassák és nem pedig azt a szováltást, ami Szövérfi és Kovács elvtárs között történt. Kovács elvtárs sokkal többet kellett volna tegyen ami a megelőző intézkedések hozatalát illeti s mivel ez nem történt meg, ez egy tanulság kell legyen mindnyájuk számára a jövőre nézve. Igaz, hogy az állambiztonsági szervek az utóbbi időben még közelebb kerültek a párthoz és az irányítás is jobb ezen a téren, azonban véleménye az, hogy bár hiba volt, hogy későre tudta meg az ünnepély időpontjának megváltoztatását, mégis sokkal operatívabban kellett volna intézkedni. Ha Kovács elvtárs nem volt idehaza, akkor a szolgálatos tiszték kiválogatása olyan módon kellett volna megtörténjen, hogy azok önállóan és határozottan tudjanak ilyen esetekben intézkedni.

119 Helyesen magyarul: harciasak.

Hegedüs elvt.: Miután Szövérfi elvt.-al beszélt, az összeállított intézkedési tervet Ciuchină elvtárrsal beszélte meg. A Milícia az ilyen díszgyűlések alkalmával nem szokott résztvenni azonban az őrség megerősítésére vonatkozóan már 4-én megtörténtek a szükséges intézkedések.

Vargacsik István elvt.: Egyetért Bugyi elvt. véleményével, különösen ami a kapcsolatok javulását illeti a párt és az állambiztonsági szervek között. A ma este megtörtént dolog véleménye szerint inkább ellenséges tevékenységnek tudható be, mivel olyan hangok hallatszottak, hogy ma este nagy lesz a terhelés. Kihasználva ezt az alkalmat, hogy a mai megbeszélésen Hegedüs elvt. is részt vesz, megjegyzi azt, hogy a Milícia olyan intézkedéseket tesz, amelyeket nem hoz a városi pártbizottság tudomására. Így például házkutatást tartottak sok pártagnál, letartóztatásokat végeztek. Az a 18 tag, hol három napon keresztül házkutatásokat tartottak, rossz hangulatot keltett a munkások között és komentálták az esetet. Ilyen esetekben az illetékes szerveknek feltétlenül meg kell előzetesen beszélni a szükséges intézkedéseket a városi pártbizottsággal is. A Vargacsik elvt. megjegyzésével teljes mértékben egyetért[enek] Hegedüs Imre és Kovács Mihály elvtársak és bejelentik, hogy a jövőben erre vonatkozólag megteszik a szükséges intézkedéseket.

Csupor elvt.: A fenti kérdéssel kapcsolatosan megjegyzi, hogy az illetékes szervek figyelmeztetve lettek, hogy a kivizsgálások alkalmával körültekintőek legyenek és ne túlozzanak el egyes dolgokat. Annak ellenére, hogy ez a kérdés meg lett beszélve, a kapott feladatok ellenére, Révész elvt. mégis másképpen járt el. Tekintve, hogy ez már a második ilyen eset, ez az illető elvtársra rossz fényt vet annak ellenére, hogy idáig jó vélemény volt róla kialakulva.

Bătagă elvt.: Hiba az, hogy az illetékesek nem voltak idejében leértécsítve, véleménye szerint azonban nem kell mindig az utolsó percekre várni. A gyűlés célja az, hogy az áramszolgáltatás megszakadásának igazi okát felfedjék és ilyen értelemben induljon el a kivizsgálás, amit Bugyi elvt. helyesen állapított meg. Véleménye szerint ez az osztályellenség tevékenységének tudható be, amit feltétlen fel kell fedni. Nem volt a kérdés úgy feltéve, hogy Kovács elvt. hibás a történetekért, de helytelen a megnyilvánulása mikor azt mondja, hogy Szövérfi elvt. hallgasson, mert ő is meghallgatta mikor beszélt. Szövérfi elvtársnak igaza volt akkor, amikor kijelentette, hogy az állambiztonsági szervek nem tettek meg minden intézkedést. Javasolja, hogy Komáromi alkalmazott kérdése sürgősen legyen kivizsgálva.

Csupor elvt.: a kapcsolatok az állambiztonsági szervekkel valóban megjavultak. Volt időszak mikor egyes kérdésekben lassabban intézkedtek, azonban az utóbbi időben ebben a kérdésben is minőségi javulás mutatkozik. A pártszervek bármikor fordultak az állambiztonsági szervekhez, azok mindenkor készségesen teljesítették a kapott utasításokat. A mai gyűlés célja az, hogy megvitassuk az áramszolgáltatás megszakadásának okait, melynek következtében a negyven éves évforduló díszgyűlését ilyen szégyenletes körülmények között kellett levezetni. Hasonló eset Marosvásárhelyen még nem történt meg és ezért mindnyájan

felelősek vagyunk és általában mindenért ami a tartomány területén történik. A Központi Bizottság részéről Fazekas elvt. figyelmeztetett, hogy az intézkedések idejében meg legyenek téve. A hiányosság e téren az, hogy Kovács elvtárrsal nem beszéltük meg előzetesen a tennivalókat. Személyes hibája ebben a kérdésben az, hogy a Büro nem lett összehívva, hogy a szükséges tennivalókat megbeszélje. Még nagyobb lett volna a hiba akkor, ha nem ültünk volna most össze, hogy közösen vitassuk meg ezt a kérdést, hanem elhallgattuk volna a történeteket és nem tájékoztattuk volna róla a Központi Vezetőséget is, lehetőséget adva ezáltal arra, hogy országos viszonylatban is levonhassák belőle a tanulságokat és a jövőben megfelelő intézkedések legyenek téve.

Szövérfi elvt. miután intézkedett az illetékes szerveknél olyan embereket talált akik nem voltak elég önállóak ahhoz, hogy rögtön akcióba kezdjenek, hanem várták, hogy a főnökük intézkedjen. Ebből azt a tanulságot kell levonni, hogy a szolgálatba ilyen alkalmakkor olyan elvtársakat kell betenni, akik önállóan képesek intézkedni és nem tanúsítanak passzív magatartást. Szövérfi elvtársnál a felelősségérzet mutatkozott meg, amikor a hiányosságokat felszínre hozta. Rögtön intézkedéseket kell hozni nemcsak Marosvásárhelyen és Kézdi járásban, hanem a tartomány egész területén. Ugyanakkor intézkedni kell, a csütörtök délelőtti ünnepek zavartalan lefolyása érdekében is. A beindított vizsgálatot pedig tovább kell folytatni.

ANDJM, fond 1134, dos. 175/1957, 151-155. f. Géppel írt magyar nyelvű jegyzőköny.